

תרומת ה" אמר רחמנא, ולא התורם את שאינו שלו, וכל אלו הרי תורמים מכרי שאינו שלהם — (13)

ואם כן אימא [הייתי אומר] שבאה התורה למעט: "אתם ולא שלוחכם" נמי, ולא נלמד מגירושין וקדשים —

לפיכך קא משמע לן הכתוב "אתם גם אתם", שיש שליחות בתרומה.

כאן שבה הגמרא לאמור לעיל ששליחות בשחיטת קדשים נלמדת כדרכי יהושע בן קרחה מ"ושחטו אותו כל קהל עדת בני ישראל בן הערבים"; ומקשינן:

הניחא לרבי יהושע בן קרחה, אכן יש ללמוד שליחות בשחיטת קדשים מ"ושחטו אותו" —

אלא לרבי יונתן דמפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרינא [הלומד מ"ושחטו אותו", דין אחר], מנא לן שיש שליחות בשחיטת קדשים?!

וכדתניא שלדעת רבי יונתן בא הכתוב "ושחטו אותו" ללמד דין אחר:

רבי יונתן אומר: מניין שכל ישראל כולן יוצאים בפסח אחד בלבד, ואף על פי שאין בו כזית לכל אחד ואחד — (1)

אם כן תיקשי לשיטתו: "אתם גם אתם" למה לי, שהרי לעיקר דין שליחות אינו צריך, כי יש ללומדו מגירושין וקדשים, ואף ללמדנו שאין הגוי נעשה שליח להפריש תרומה, אין צריך, כי מסברא הוא נלמד, היות ואין שייך בגוי תרומה כלל, וכל שאינו בתורת תרומה אינו נעשה שליח לתרומה?!

ומשנינן: איצטריך "אתם גם אתם" — לרבות שליחות בתרומה, ואף שיש ללומדו מגירושין וקדשים, כי אם לא הכתוב סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר מר:

כתיב "כן תרימו גם אתם תרומת ה"; ולמדנו:

א. אתם תרימו תרומה מכרייכם, ולא האריסין [פועלים הנוטלים בשכרם מחצה או שלישי או רביעי מן התבואה] ירימו תרומה מחלקו של בעל הכרי, אם לא כשעשאו בעל הכרי שליח.

ב. אתם תרימו תרומה, ולא שותפין, כלומר: אין אחד מהשותפים יכול להרים תרומה על חלקו של השותף השני, אם לא שיעשנו השותף השני שליח.

ג. אתם תרימו תרומה, ולא אפוטרופוס ירים תרומה על כרי של יתומים.

וכל זאת למה: כי "אתם תרימו תרימו

ואין צריך לומר זו קתני", כלומר: "התורם את שאינו שלו" הוא דין רביעי, ואף שאין צריך לאומרו, שהרי כל שכן הוא, מכל מקום "זו ואין צריך לומר זו", קתני.

1. ללמד ד"אכילת פסחים לא מעכבא", אלא זריקת הדם לחוד, רש"י.

נפטר, או שמירחם ישראל; והם פירשו את טעמו משום ש"ישראל" נאמר בפרשת תרומה. וראה ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח סימן לח שהאריך בכיאר שטותיהם.

13. נתבאר על פי פירושו הראשון של רש"י בגיטין נב א; ובפירוש שני פירש: "אי נמי, זו

שאני התם — בפסח של כל ישראל — דאית ליה לשליח שותפות בגוייהו [שותף הוא עם השולחים באותו פסח], ועל כן נעשה הוא שליח עבור כולם, אבל שליח שאינו שותף, מנין שהוא נעשה שליח לשחיטת קדשים?! (4)

אלא לדעת רבי יונתן מהכא נלמד שליחות בקדשים: שנאמר גבי פסח: "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", הרי למדת מלשון הכתוב: "ויקחו להם איש", שהאיש האחד לוקח לכל המשפחה, הרי שיש שליחות בקדשים. (5)

משום שנאמר: "ושחטו אותו כל קהל עדת בני ישראל בין הערבים", וכי כל הקהל כולם שוחטין, והלא אינו שוחט אלא אחד, (2) אלא מכאן שכל ישראל יוצאין בפסח אחד.

ואם כן תיקשי: שליח בקדשים מנא ליה? (3) ומשנינן: מיניה! מכתוב זה עצמו ד"ושחטו אותו", יש ללמוד שיש שליחות בשחיטת קדשים, שהרי פסח זה שהביאوهו כל ישראל, אין כולם שוחטים אותו, אלא האחד שוחט בשליחות כולם, הרי שיש שליחות לשחיטת קדשים. דוחה הגמרא את הלימוד הזה: ודילמא

כהתוספות: למה לא הביאה הגמרא לעיל משנה זו כהוכחה שיש שליחות בקדשים, כיון דבמשנה זו אין לו שותפות, מה שאין כן במשנה ד"חבורה שאבד פסחה" שיש לשוחט שותפות בפסח?! [ומיהו בתוספות כאן ביארו, דמוכח ממשנה ד"חבורה שאבד פסחה" אפילו כשאין לו שותפות בגויה, ראה בדבריהם; אלא דמכל מקום תיקשי: הרי אותה משנה קודמת למשנה ד"חבורה שאבד פסחה", ולמה לא הביאה?!]. עוד הקשו האחרונים, שהרי באותה משנה יש לומר ששחיטת העבד מועילה משום "יד עבד כיד רבו", שהרי בהכרח מועיל בזה סברת "יד עבד כיד רבו", שאם לא כן הרי תיקשי לרבי אלעזר בגיטין כג ב שהיה סבור לומר שעבד נתמעט מדין שליחות [ומשום דדרשינן: "אתם גם אתם" מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל, ראה שם], אם כן האיך תתבאר המשנה ד"הרי שאמר לו רבו", ובהכרח שהוא משום "יד עבד כיד רבו"; וראה מה שכתב בזה רבי עקיבא איגר במהדורא תניינא סימן קלט, ובמה שהביא שם משם ה"פנים מאירות".

5. לכאורה נראה שהראיה היא ממה שהאחד מקדיש את הפסח שיתכפרו בו כל המשפחה,

2. הלשון לכאורה אינו מדוקדק, ולשון זה שייך בדברי רבי יהושע בן קרחה לעיל מא ב, אבל כאן הכוונה היא, משום דכתיב "אותו" משמע, שעל פסח יחיד אומר הכתוב "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל", ואם כן בין אם כולן שוחטין בין אם האחד שוחט, מוכח שכל ישראל יוצאים בפסח אחד.

3. שהרי אי אפשר ללמוד שליחות בקדשים מהשלשה שנזכרו לעיל, וכמו שנתבאר לעיל, שהם חול ביחס לקדשים.

4. הקשו התוספות: מנין לנו באמת שיכול אחר לשחוט כשאינו שותף, והרי הראיה שמביאה הגמרא לעיל שיש שליחות בקדשים הוא מאופן ששוחט אחד מבני החבורה על כל החבורה, והוא הרי שותף!?

ותירצו התוספות, דבפסחים פח ב שנינו: "הרי שאמר לו רבו צא ושחוט עלי הפסח, ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה, יקח גדי וטלה ויאמר: אם גדי אמר לי רבי, טלה שלי וגדי שלו", ואם כן משמע, שהוא אינו שותף בפסח של רבו, ומכל מקום שוחט עבור רבו את הפסח. וב"שיטה לא נודע למי" הקשה, אחר שכתב

עניין להיבא דשייך אף השליח בדבר דהיינו שיש לו שותפות, תניהו ענין — לכתוב "ויקחו להם" — ללמד שליחות להיבא דלא שייך השליח בדבר, שאין לו שותפות.

ואכתי מקשינן: והרי האי קרא "ויקחו להם" אינו מיותר שנוכל לומר: "אם אינו ענין", כי מיבעי ליה למקרא זה לכדרכי יצחק! דאמר רבי יצחק:

לכך אמר הכתוב: "ויקחו להם איש", כדי ללמד: איש [גדול] זוכה עבור כולם את הפסח, ולא הקטן זוכה את הפסח לכולם. (6)

מקשה הגמרא: ודילמא התם נמי לכן נעשה הוא שליח, משום דאית ליה שותפות בגוייהו, שהוא לוקח עבורו ועבור שולחיו בשותפות!?

ומפרשת הגמרא: אם כן — שאין הוא נעשה שליח אלא משום שיש לו שותפות — תרי קראי ["ושחטו אותו" ויקחו להם איש שה לבית אבות"] למה לי!?

כלומר: אם לא בא הכתוב "ויקחו להם" אלא ללמד שליחות כשיש לו שותפות, הרי כבר למדנוהו מ"ושחטו אותו", ובהכרח שאם אינו — הפסוק "ויקחו להם" —

שם שרצו לומר דמכאן הוא המקור דאין שליחות לקטן, וראה עוד שם.

ויש לעיין בלשון קושייתם, למה הוצרכו להקשות משום שזכייה מטעם שליחות [והוא דבר שאינו מוסכם לכל השיטות], והרי מסוגיין מוכח דלקיחת הפסח עבור בני החבורה מדין שליחות היא, שהרי מכאן למדו שיש שליחות בקדשים, הרי שצריך בזה לדין שליחות, ואין שליחות לקטן.

ב. ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" הלכות קרבן פסח [עמוד נב] כתב, דבקרבת פסח מלבד הדין שיש בכל הקרבנות שצריך שיהא שלו לכפרה, הרי בפסח צריך גם שיהיה שלו בקנין ממון, וזה הוא ענין המינוי, והוכיח כן מסוגייתנו, שלמדנו מדין מינוי שאיש זוכה ולא קטן זוכה, הרי להדיא דבהך קרא נאמרו גם דיני זכיה של קנין ממון, וכן מבואר במכילתא, דמהך קרא ד"משכו וקחו לכם" האמור גבי פסח, ילפינן דבהמה דקה נקנית במשיכה, והיינו משום דבעיקר הדין מינוי האמור בפסח, נאמר בזה שיהיה גם שלו לענין ממון שיוכל לאכול ממנו, ולא רק שיהא בעליו לינין כפרה; וראה מה שנתבאר בהערה 5.

וזה היא שליחות בקדשים; אך ראה מה שכתב ב"עצמות יוסף".

וראה ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" בהלכות קרבן פסח, שהוכיח מהמשך הסוגיא כאן, שענין "מינוי" הוא זכות ממון כשאר זכות ממון, ואינו כגדר "מתכפר" שבשאר קרבנות שאין הקרבן שלו בדוקא, ואפילו אחר מפריש כדי שיתכפר חבירו [ראה הערה 6]; ולפי זה הרי מסתבר שאין צריך גם שיעשה המקדיש את בני החבורה כ"מתכפרים", אלא שבוה עצמו שיש להם זכות בקרבן, ממילא הם מתכפרים בו, ולפי זה צריך ביאור: מה ענין "מינוי" של בני החבורה לקדשים, והרי אין זה אלא ענין השייך לחושן משפט!?

6. א. הקשו התוספות: למה צריך מקרא לזה, והרי אין יד לקטן! ? ותירצו: דלגבי פסח צריך קרא, משום שהייתי אומר הואיל והקטן שייך באכילת פסחים וצריך להימנות עליו, אם כן הייתי אומר שאף לאחרים הוא זוכה.

ובתוספות בפסחים צא ב ד"ה איש זוכה ואין קטן זוכה, הקשו: למה לי קרא, והרי זכיה מטעם שליחות היא, ואין שליחות לקטן! ? וראה

ענין לשליח שותף, תנהו ענין לשליח שאינו שותף.

ומקשינן: **ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב: מניין ששלוחו של אדם כמותו, שנאמר בחלוקת הארץ: "ונשיא אחד, נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ" —**

למה צריך הוא ללמוד דין שליחות מאותו מקרא, והרי תיפוק ליה שליחות מהכא, מכל מה שהובא בסוגיין? (8)

ומשנינן בדרך תמיהה: **ותיפברא, וכי סבור אתה דהא — חלוקת הארץ על ידי הנשיאים — שליחות הוא, והרי היו בנוחלי הארץ קטנים, והא קטנים לאו בני שליחות נינהו, (9) ואיך תאמר שזיכו להם הנשיאים מדין שליחות!?**

אלא ודאי שהפסוק "ונשיא אחד" אינו בא ללמד דין שליחות, אלא ללמד כי הא דרבא בר רב הונא משמו של רב גידל בשם רב! דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב:

מנין שזכין לאדם שלא כפניו [שלא מדעתו], שנאמר: **"ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ"**, והרי קטנים היו

ואכתי תיקשי שליחות בקדשים מנלן! ? שאם ממקרא זה עצמו, הרי יש לו שותפות בגויה, ואינו מיותר ללמוד ממנו ב"אם אינו ענין".

ומשנינן: **"ויקחו להם איש" אכן מיותר הוא, כי ההוא — דינו של רבי יצחק — מ"איש לפי אכלו תכסו** [תתמנו] על השה" הוא דנפקא, מדאמר הכתוב: **"איש" ולא קטן, ואכתי הפסוק: "ויקחו להם איש" מיותר, כדי ללמד שיש שליחות בקדשים אפילו כשאין לו שותפות בגויה.**

ואכתי תיקשי: הא מיבעי ליה לכתוב "איש לפי אכלו תכוסו", כדי ללמד דשוחטין את הפסח על היחיד שאין עמו חבורה, ואם כן הכתוב "ויקחו להם איש" אינו מיותר כי הוא בא ללמד שאין הקטן זוכה, ואכתי תיקשי לרבי יונתן [שאינו לומד מ"ושחטו להם"], שליחות בקדשים מנלן! ?

ומשנינן: **סבר לה — רבי יונתן — כמאן דאמר [רבי יהודה]: אין שוחטין את הפסח על היחיד. (7)**

ואם כן אייתר "איש לפי אכלו תכוסו" ללמד שאין הקטן זוכה, ואייתר "ויקחו להם איש" כדי ללמד שליחות בקדשים, כי אם אינו

7. ומשום שנאמר [דברים טז ה]: "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך", ודרשינן: "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", דהיינו ביחיד.

9. פירש רש"י, שהוא נלמד משום דבפרשת שליחות האמורה בגירושין כתיב: "כי יקח איש", וראה עוד ברש"י בבא מציעא ע"ב ד"ה קטן לית ליה שליחות, וברש"י בבא מציעא י"ב ד"ה וכי היכי דשליחות לית ליה [לקטן].

8. פירש הריטב"א: כלומר: מהני דלעיל [ועל פיו נתבאר בפנים]; והוסיף הריטב"א על הקושיא: ומה באלו דלעיל, שאין לשליח שותפות בו, מכל מקום נעשה שליח, הנשיא

שם, וקטנים כשלא בפניו דמו. (10)

ואכתי מקשינן: **ותיסברא**, וכי סבור אתה שהנחלת הארץ **זכות היא**, עד שאתה לומד משם ש"זכין לאדם שלא בפניו" —

והא **חובה נמי איכא** בהנחלת הארץ על ידי הנשיאים, דהא **איכא** מבין נוחלי הארץ **דניחא** ליה חלק **בהר**, ולא **ניחא** ליה חלק **בבקעה**, ו**איכא** [ויש מהם] **דניחא** ליה **בבקעה** ולא **ניחא** ליה **בהר**, ונמצא שהנחלת הנשיאים חובה היא להם.

ולכן מפרשינן: **אלא** הפסוק "ואיש אחד" אינו בא רק ללמד ש"זכין לאדם שלא בפניו", אלא ללמד שזכין לקטנים אפילו חובה הבאה מחמת זכות, כגון חלוקת הארץ, שביסודה זכות היא להם, ויש מחמתה גם חובה, שהרי איכא דניחא ליה בהר ואיכא דניחא ליה בקעה, ו**דבררי רבא בר רב הונא** משמו של רב גידל בשם רב! **דאמר** עוד **רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב**:

מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם, שבית דין מעמידים להן לקטנים שבהם אפוטרופוס לחוב ולזכות —

ומקשה הגמרא: וכי **אמאי** נעמיד להם אפוטרופוס לחוב ליתומים?!?

אלא כך הוא שאמר רב: מנין ליתומים שמעמידים להם אפוטרופוס לחוב על מנת לזכות, כלומר: אם יש דין ליתומים, מעמידים אנו להם אפוטרופוס שידון עבורם, ואף אם בסופו של דבר יפסיד בדין, מכל מקום מה שעשו עשו?

תלמוד לומר: "**ונשיא נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ**", והרי אף שם יש בזה חובה וזכות, שהרי איכא דניחא ליה בהר, ואיכא דניחא ליה בבקעה.

סוגיית הגמרא שעסקה בדיני שליחות מתגלגלת מענין לענין אגב הדינים שזכרו בה, והיא שבה לדיני שליחות בעמוד ב, ודנה שם בדין שליח לדבר עבירה.

אמר רב נחמן אמר שמואל:

יתומים שבאו (11) לחלוק בנכסי אביהם, בית דין מעמידים להן — לכל יתום ויתום מן הקטנים שבהם — **אפוטרופוס, ובוררים להם** האפוטרופוסים כל אחד ליתום שהוא אפוטרופוסו, חלק יפה.

ואם הגדילו היתומים, יכולים הם למחות ולבטל את החלוקה.

ורב נחמן דיריה — שלא משם שמואל רבו

10. בפשוטו מוכח מכאן שזכיה לאו מטעם שליחות היא, שאם לא כן מה הועלנו, והרי סוף סוף קטנים לאו בני שליחות נינהו; וראה מה שכתבו בזה הריטב"א והר"ן כאן.

וראה מה שכתב רבי עקיבא איגר בכתובות יא א, דזכין לקטן אף על פי שאין שליחות לקטן, משום שהקטן לא נתמעט מתורת

שליחות, אלא שאין מעשה הקטן כלום, והמעשה שעשה למנות שליח אין בו ממש, ולפיכך בזכיה שאין צריך למנויו, אפילו קטן יש לו שליח.

11. הגר"א בהגהותיו הביא בשם הרמב"ם, שהיו שם יתומים גדולים וקטנים, ורוצים הגדולים

— אמר: אם הגדילו אינם יכולים למחות, דאם כן — שיכולים הם למחות — מה כח בית דין יפה?!

ומקשינן: ומי אית ליה לרב נחמן [וכי אטו סובר הוא]: מה כח בית דין יפה?!

והתנן: שום [גביית נכסי לוח למלוה נקראת "שומא"]⁽¹²⁾ הדיינים, שכאשר העריכו את הנכסים שהגבו למלוה, פיהתו מערכם שתות [או יותר] והפסיד הלוח, או הותירו שתות [או יותר] על ערך הנכסים, והפסיד המלוה, הרי מכרן בטל, אבל אם טעו פחות משתות לכאן או לכאן, הרי שומתן קיימת.

רבן שמעון בן נמליאל אומר: אפילו טעו בשתות ויותר לכאן או לכאן, הרי מכרן קיים, שאם כן — כדעת האומר: מכרן בטל — מה כח בית דין יפה?!

והרי אמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים, שאינם סוברים: "אם כן מה כח בית דין יפה", ותיקשי מדברי רב נחמן עצמו, שאמר: "אם כן מה כח בית דין יפה"?!?

ומשינן: לא קשיא

ב-ב — הא — דסבירא ליה לרב נחמן כחכמים שאין אומרים "אם כן מה כח בית דין יפה" — היינו דוקא דטעו בית הדין, וכמחלוקת חכמים ורשב"ג העוסקת בטעות של בית הדין בהערכת הנכסים.

הא — דאמר רב נחמן: הגדילו היתומים אין הם יכולים למחות בחלוקת האפוטרופסים, ומשום ש"אם כן מה כח בית דין יפה" — היינו דוקא בכגון דלא טעו האפוטרופסים שנתמנו על ידי בית הדין.⁽¹⁾

ומקשינן: אי דלא טעו האפוטרופסים, מאי הוא זה שאמר שמואל: "הגדילו יכולים למחות", והרי במה יש להם למחות?!

ומשינן: יכולים למחות ברוחות, שאם לא נוח ליתום הקרקע שניתנה לו ברוח פלונית, וכגון שעדיפה לו קרקע אחרת שהיא סמוכה לשאר שדותיו, כי אז יכול הוא — לדעת שמואל — לבטל את החלוקה, ולדרוש חלוקה מחדש; ועל מחאה זו נחלק רבי נחמן, וסובר: "אם כן מה כח בית דין יפה" היות ואין כאן טעות.

אמר רב נחמן:

האחים שחלקו את ירושת אביהם וטעו בהערכת הנכסים ונתאנה האחד, הרי הן בדין אונאה כלקוחות שהונו או נתאנו, וכך הוא דינם:

אונאת פחות משתות, נקנה מקח החלוקה קיימת, משום שעד שתות מוחלים האנשים.

אונאת יתר על שתות, בטל מקח, בטלה החלוקה, וישובו ויחלקו מחדש.

לחלוק.

1. כתבו התוספות, שיכולה היתה הגמרא לפרש שטעו, אלא שטעו בפחות משתות, ובאופן זה לא היתה הגמרא צריכה לומר שיכולים למחות ברוחות.

12. כתב רש"י, ששמו נכסי לוח למלוה שלא בפני לוח, או שלא מדעתו, משום דלא הוה ציית דינא.